

Положај жене у нашем савременом свету представља проблем који све треба да занима. Још увек постоје друштва у којима се жена брутално тиранише, али и такозвана цивилизована друштва у којима жена има улогу грађанина другог реда. Као одговор на овакво стање јављају се феминистички покрети који су често тако агресивни и искључиви да се овим само ствара непотребна конфузија око тога где завршава стварни, а где се отвара психолошки, па чак и идеолошки проблем када је реч о положају жене у савременом друштву. Ни Православна црква није остала без феминистичких покрета. Родоначелница феминистичког покрета у Православној цркви је Татјана Горичова, али пошто данас имамо други задатак, нећу говорити о Горичовој.

Мој задатак данас је да покушам да сагледам како се о питању положаја и улоге жене у савременом свету, а то значи и у Цркви, поставља наша Православна црква. Задатак није лаган, поготову што ја немам довољно теолошко образовање. У припремању овог текста служила сам се литературом, али и властитим искуством. Наша Црква позната је по свом традиционалном ставу и верности Предању. Њен став о рукоположењу жене у свештенички чин изазива у свести великог броја људи мишљење да наша Црква спрам жене има ниподаштавајући и одбојан став. Ту су и други канони и обичаји наше Цркве попут забране уласка жене у олтар, тумачење женског месечног циклуса као нечистоће и слично, који подгревају оваква мишљења. Православна Црква је заиста позвана да савременом свету пружи објашњења о тој теми, што у прошлости није морала чинити. Аргумент Предања је изгубио снагу тим више што се Предање отеловљује у културном окружењу Цркве у свакој епохи и на сваком месту путем критеријума који нису само историјски него и теолошки. Становишта Цркве се не

---

* Рођена је 1956. г. у Загребу. Основну школу и гимназију завршила у Шибенику, а на Медицинском факултету у Загребу дипломирала је 1980. г. Специјалистички испит из психијатрије положила 1986. г., последипломске студије из психотерапије 1989, а 1993. г. докторирала на Медицинском факултету Универзитета у Београду. Аутор је многих стручних радова из области психијатрије и психотерапије. Учествовала је на многим конгресима и симпосионима у земљи и иностранству. Члан је светског удружења психотерапеута, Српског лекарског друштва и хуманитарне организације "Жене помажу женама". Од фебруара 2001. до фебруара 2003. била је републички комесар за избеглице Републике Србије. Члан је ДСС од 2003. г., члан Савета ДСС и председник Одбора за социјална питања, рад и запошљавање. Посланик је у Скупштини државне заједнице Србија и Црна Гора, члан Одбора за европске интеграције Скупштине СЦГ и члан Парламентарне скупштине Централно-европске иницијативе. Говори енглески, француски и италијански. Изабрана је за потпредседника ДСС 5. јуна 2005. г.

могу преносити у све епохе и у све цивилизацијско - културне околности без теолошког тумачења. Појмујући о жени на простору православља, морамо се позабавити теолошким и социолошким аспектима. Постоји распрострањено мишљење да се целокупно Предање потцењивачки односи према жени. Овде треба да раздвојимо православно и западно предање које се о овом питању нешто другачије односе. Као пример навела бих поређење ставова о жени Томе Аквинског, великог теолога западног хришћанства из 13. века, и Светог Василија Великог из 4. века.

Следећи Аристотела, Тома Аквински посматра жену као неку врсту недостатног и несавршеног мушкарца. Веровао је да људско семе које при зачећу као последицу донесе рађање женског детета има недостатак или је нарушено. Тома Аквински заступа тезу биолошке хијерархизације живота, и то тако да муж заузима виши степен пошто има вишу функцију ума, односно разума. Аквински елаборира даље да жена није настала од главе Адамове, него од његовог ребра, што значи да није предодређена да буде умни вођа, него само друг мушкарцу који ће га пратити и помагати му у његовом послу. Тај посао се првенствено односи на размножавање, односно рађање деце и продужавање врсте. Према том схватању жена није икона Божја, осим само у оном степену у коме се она потчињава мужу и он је умно води.

Став Светих отаца Цркве на Истоку је о том питању сасвим другачији. За Свете оце икона Божија не налази се у његовом разуму као умној функцији, него у словесности као упражњавању слободе и самовласности. Свети Јован Дамаскин сажима светоотачко Предање о том питању кад пише: Кажемо, дакле, да је у човека са разумом од Бога ушла и самовласност, и да су претварање и промена природна својства онога што је рођено. Јер све што је рођено, променљиво је. Бездушне и бесловесне животиње мењају се према већ реченим телесним променама, а словесна бића по властитом произвољењу. Дакле, сваки онај који размишља, размишља тако као да је на њему одлука о томе шта му је чинити, да би изабрао оно за шта се размишљањем определио, и да изабравши то, исто и изрши. Ако је то тако, онда је слободна воља по нужности потчињена разуму, јер или неће постојати разум или ће бити господар над делима и самовласношћу. Животиње се отуда не одупиру својим жељама и чим нешто пожелеле, одмах појуре да то остваре. Човек, напротив, има могућност да се, уколико хоће, одупре жељи или да је следи. Управо став Светих отаца Цркве да самовласност представља словесност човека, дозволила им је да избегну утицај о мањој природној и биолошкој вредности жене у односу на мушкарца. Придајући кључни значај самовластитости, Свети оци су у жени видели икону Божју пуну и савршену, која је у потпуности човек и ни у чему није ускраћена у односу на мушкарца. Свети Василије приписује светој

мученици Јулити следеће речи:

Из истог састава као и мушкарци ми смо. По слици-икони Божјој постало смо као и они. Женско је способно за врлину равночасно као и мушкарци, јер је од истог Творца постало. А мушкарцима смо сродне по свему, јер не само да је тело од човека Адама узето при стварању жене, него и кост од костију његових. Тако, снагу, крепост и стрпљивост, једнако као и мушкарцима, и ми дугујемо Богу. Свети Василије завршава следећом примедбом упућеном женама: Никакав недостатак природе не спречава жене на добро.

(Апостолики диаконија-Атина)

Апсолутна равночасност жене са мушкарцем очигледна је у целокупној еклисиологији Православне Цркве. О томе најбоље говори место и положај Пресвете Богородице која се у нашој Цркви помиње за време Свете Евхаристије - особито, дакле као глава свих престављених.

Више и значајније место тешко да се може добити. Нарочито место заузимају и жене које су се посветиле или нарочито истицале својим мучеништвом или подвизавањем, као и својом преподобношћу. Дакле, Црква не врши вредновање по полу, него по делима стављајући свете девице у исти ранг са свецима мушкарцима, с тим што на врху пирамиде као глава свих престављених стоји Богородица. С Богородицом се сав људски род исправио, а жалост прамајке Еве се преобратила у радост. Ева је чула одлуку Божју: **С мукама ћеш рађати децу...** Богородица је чула: **Радуј се благодатна...** Ева је чула: **И воља ће твоја стајати под влашћу твог мужа...** А Богородица: **Господ је с тобом...**

Разлог за неспоразуме представља и философско поимање једнакости, наиме, Православна Црква не схвата једнакост као изравнање. У православној еклисиологији златно правило је оно које апостол Павле даје у Првој посланици Коринћанима: Тело има многе чланове и сви они чине нешто различито, међутим, нити један члан не може потчинити другог члана или рећи му како он није потребан. Сваки члан тела има своју вредност која се састоји у његовој јединствености, особености и непоновљивости. Када би сви чланови хтели да извршавају исту службу у телу, то би био знак озбиљне болести, како чланова тако и целог тела. Нису сви апостоли, нити су сви пророци, нити сви имају дарове исцељења. У православном етосу поштовање особености представља темељни принцип који савремена западна друштва не прихватају без тешкоћа. Будући да и наше српско друштво спада у западноевропски социо-културни круг, модерне жене тешко могу ношење марама на литургији или одвајање мушкараца и жена у Цркви или нерукополагање жена за свештеника, или одбијање свештеника да причести жену која није склопила брак у Цркви

(углавном по жељи и тражењу мужа) прихватити као знаке непотцењивања.

Православна Црква не схвата службе као власт и силу, него као служење и сведочење. Можда сви православни не схватају тако природу власти, али је тако схвата наша Православна Црква. Савремено западно друштво се заснива на захтевању људских права, па тако службе прерастају у права на награду, а не на жртву. Српски патријарх Гаврило Дожић је страдао у нацистичким логорима са својим народом, и то је прави пример права на жртву.

Жена у Православној Цркви има могућности за сведочење и служење, и то кроз сведочење етоса, сведочење црквеног служења и сведочење у јавном животу.

Рећи ћу по нешто о сваком од ових аспеката.

Сведочење етоса-морала, животног става

Жена, више од било ког другог, а пре свега као мајка, учи нас да живимо као личности, а не као индивидуе, тј. као бића односа, а не као независна бића. Западна цивилизација је више окренута слободи *од*, односно ослобађању, а не слободи *за*. Слобода *за* је слобода *за неког* или *нешто*, а то значи *за љубав*. Љубављу неизмерном - ерос маниакос - Господ воли људски род. Жена то може научити лакше, природније и доследније, пре свега својим биолошким одређењем мајке. Уосталом, мајка је и први објекат с којим дете улази у однос и с којим се идентификује. Мајка је та која кроз свој нежни приступ треба код детета да успостави комуникацију с традицијом, а то је свакако и однос, и то суштински однос према вери, много пре него што ће то урадити, отац, дедови и баке или касније школа и друштво. Интелигенција без љубави је недовољна, она није ништа друго до ђаво.

Сведочење црквеног суђења

Жена треба да задобије делатну улогу у животу парохије почињући од нечег веома једноставног и по мало презреног, нпр. припремања просфоре за Свету Евхаристију (литургију), сматрајући то идентичним јелу и хлебу које спрема својој деци. Ово нема само теолошки и еклисиолошки значај, него социолошки и еколошки.

Добротољубље и човекољубље парохије углавном су препуштени жени и њеној служби. Коло српских сестара настало је у окриљу наше Цркве пре више од једног века. У управи парохије и епископије жена може и треба да учествује више него до сада. Питање улоге и места жене у управљању парохијом је и питање улоге и места лаика у оквирима Православне Цркве. Посебан је значај и допринос

православне жене у служби православног монаштва. Монаштво женских православних манастира у Европи и његов квалитет представљају светионике који преносе светлост друштву и духовно га усмеравају. У манастиру Светог Јована Претече у Есексу жене с нивоом образовања једнаким оном најобразованијих жена Европе, а без претензија мисионарења, преносе у простор Европе невероватну духовност. Монахиње у косовско-метохијским манастирима, живећи и делујући у најгорим могућим условима рата, прогона и паљевине, својим примером сведоче о истрајности и храбрости и постојања на страшном месту.

На све ове начине, било као мајка, било као безбрачна жена, било као монахиња, православна жена има и обавља црквену службу од непроцењивог друштвеног и цивилизацијског значаја.

Сведочење у јавном животу

Оно је повезано с друштвеним и политичким активностима православне жене. Прихватајући јавну и активну улогу у друштвеном и политичком животу, православна жена делује у смислу космотеоријских и цивилизацијских начела. Допринос православља није политички већ духовни.

То је допринос менталитета, етоса и животног става који се распростире на целокупни друштвени живот. Православна вера никада није била вера коју је водио један човек. Ми никада нисмо имали свог понтифекса. Православни су имали седам часних иатријараха који су били равноправни, а један је био истакнут, и то више у формалном, свечарском смислу. Та саборност владања представља високу демократску ноту православља која се касније понавља у свакој помесној православној Цркви. Српска држава и нација изашле су са олтара српске православне Цркве у време када су други европски народи живели под влашћу великих или малих феудалаца без суштинског националног припадништва. Православље није страни елемент у географском, политичком, религијском и културном простору које се зове Европа. Православна црква са свим својим члановима, женама и мушкарцима позвана је по божанском промислу да на овом данашњем преусмеравању историје пружи своје јеванђељско, црквено сведочење и служење.

Улога и место интелектуалаца, лаика и жене у Цркви
Православни пастирски центар, 2006. г
www.pravoslovo.net